

طراحی مدل شناسایی ریسک‌های فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی

هدایت‌اله فرجی^۱، حسین ایزدی^۲، محمدرضا پورفخاران^۳

چکیده

براساس چارچوب و اصول سازمانی در حوزه مدیریت کشوری و لشگری در درون ساختار اداری مجموعه‌ای به نام ناظرین سازمانی (حسابرس داخلی، حراست، بازرسی) وجود دارد. هدف و فلسفه وجودی ناظرین سازمانی نظارت، کنترل، اصلاح و بهبود مشکلات و موانع است و اگر این ویژگی در نظام کنترلی موجود نباشد، سیستم دوام چندانی نخواهد داشت. مهم‌ترین وظایف ناظرین سازمانی شامل پیشگیری، کشف، شناسایی و خنثی کردن ضعف‌ها، مشکلات و ریسک‌هاست تا روند فعالیت‌ها و مأموریت سازمان دچار اختلال و بحران نشود و فعالیت سازمان تداوم یابد. شناخت و درک ریسک‌هایی که بنگاه‌های اقتصادی با آن مواجه می‌شوند این امکان را فراهم می‌سازد تا مدیران بنگاه‌ها توانایی بهتری در تشخیص و مقابله با رخدادهای غیرمنتظره را ایجاد نمایند. از این رو پژوهش حاضر با هدف طراحی مدل شناسایی ریسک‌های فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی به اجرا درآمد. در این پژوهش عوامل مؤثر بر ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی از دیدگاه ناظرین سازمانی، شامل شناخت بنگاه، کشف ریسک، خنثی‌سازی و مهار ریسک، پیشگیری از ریسک‌های فرایندی در بنگاه اقتصادی و شاخص اهمیت ریسک مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به نتایج میزان تأثیرگذاری شاخص شناخت بنگاه بیشترین تأثیرگذاری را بین شاخص‌ها دارد همچنین میزان تأثیر پذیری این شاخص کمترین تأثیر پذیری را بین شاخص‌ها دارد. اگر بتوان عامل شناخت بنگاه را ارتقا داد با توجه به تأثیرگذاری این عامل بر عوامل دیگر، ناظرین سازمانی می‌توانند با صرف هزینه کم و در موقع مناسب موجب کشف، خنثی‌سازی و پیشگیری از ریسک‌های فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی شوند.

کلمات کلیدی: ریسک، بنگاه اقتصادی، نظارت سازمانی، حسابرسی داخلی، حراست

۱. دانشجوی دکتری گروه مدیریت مالی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران

۲. استادیار گروه مدیریت مالی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران (نویسنده مسئول)

izadih@yahoo.com

۳. استادیار گروه مدیریت، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران

مقدمه

براساس چارچوب و اصول سازمانی در حوزه مدیریت کشوری و لشگری در درون ساختار اداری مجموعه‌ای به نام ناظرین سازمانی (حسابرس داخلی، حراست، بازرسی) وجود دارد. هدف و فلسفه وجودی ناظرین سازمانی نظارت، کنترل، اصلاح و بهبود مشکلات و موانع است و اگر این ویژگی در نظام کنترلی موجود نباشد، سیستم دوام چندانی نخواهد داشت. مجموعه‌های نظارتی باید تلاش کنند تا پس از شناسایی دقیق مشکلات و موانع، آنها را ریشه‌یابی کرده و راه‌حل‌های اصلاحی را ارائه نمایند. نظام نظارت سازمانی و کنترل، نظامی است جامع که همه جوانب عملیات سازمانی را دربرمی‌گیرد. این نظام به مدیریت کمک می‌کند که با متعادل نگاه داشتن تمامی بخش‌های عملیاتی، سازمان بتواند به‌صورت یک جمع هماهنگ به فعالیت خود ادامه دهد. از این‌رو گزارش‌های نظام نظارتی مورد استفاده مدیران عالی سازمان یا مدیران راهبردی قرار می‌گیرد. ناظرین سازمانی، علاوه بر جلوگیری از بروز تخلفات و فساد اداری، دارای نقشی نظارتی در حوزه عملکرد مدیریت سازمانی است. در واقع نظارت بر اجرای قانون و جلوگیری از قانون‌شکنی‌ها در کنار سالم‌سازی محیط کار و حفظ امنیت مجموعه پایه‌گذاری شده، وظیفه و نقش ویژه بخش ناظرین سازمانی در حوزه اداری سازمانی است. بی‌توجهی به ناظرین سازمانی، زمینه‌ساز بسیاری از مشکلات است ([Bulletin News website, 2022](#)).

۱- بیان مسئله

امروزه چالش‌های مدیریت ریسک به‌طور فزاینده‌ای از شبکه پیچیده‌ای تشکیل شده است که می‌تواند کسب‌وکار و ایجاد فرصت‌های جدید برای مدیریت بنگاه‌ها را تهدید کند. درک ریسک‌هایی که بنگاه‌های اقتصادی با آن مواجه می‌شوند این امکان را فراهم می‌سازد تا مدیران بنگاه‌ها توانایی بهتری در تشخیص و مقابله با رخدادهای غیرمنتظره را ایجاد نمایند. شناسایی ریسک‌ها موجب می‌شود در شرایط نابسامان و نامطمئن محیط رقابتی امکان تطبیق ایجادشده و به‌عنوان اهرمی استراتژیک در فرایند رقابت‌پذیری سازمان‌ها عمل کنند. فرایند ارزیابی ریسک بنگاه‌های اقتصادی می‌تواند به گرفتن تصمیمات استراتژیک و برنامه‌های عملیاتی برای کمک به کاهش تعداد خرابی‌های بنگاه کمک کند ([Islampour & Darabi, 2018](#)). بسیاری از شرکت‌ها برای کسب مزیت

هزینه‌ای و سهم بازار، تمهیدات مختلفی چون برون‌سپاری تولید و تنوع محصولی را اتخاذ می‌نمایند این تمهیدات زمانی مؤثر می‌باشند که در شرایط پایدار قرار داشته باشند؛ اما خود این تمهیدات می‌توانند یک بنگاه را تحت تأثیر انواع ریسک قرار دهند. در اغلب شرکت‌ها، بنگاه‌ها، مؤسسات عمومی، دولتی، تعاونی واحدهای نظارتی مانند حسابرسان داخلی، بازرسی و حراست مستقر است. مهم‌ترین وظایف ناظرین سازمانی شامل پیشگیری، کشف، شناسایی و خنثی کردن ضعف‌ها و مشکلات و ریسک‌های موجود سازمانی است تا روند فعالیت‌ها و مأموریت سازمان دچار اختلال و بحران نشود و فعالیت سازمان تداوم یابد (قانون ارتش جمهوری اسلامی، ماده ۱۶، ۱۳۶۶).

چرا گاهی مشکلات و معایب برخی بنگاه‌ها رسانه‌ای می‌شود و اذهان مردم را نسبت به مدیران سازمان‌ها و بنگاه‌های اقتصادی بدبین می‌نماید، مثل ماجرای فیش‌های حقوقی نامتعارف، اعتراضات کارگران کارخانه هفت‌تپه خوزستان به خصوصی‌سازی، کمبود سرم در کشور در اوج‌گیری بیماری کرونا، دپوی نامناسب اقلام و کالاها در گمرکات و بسیاری از مشکلات و معایبی که انتشار آنها امنیت روانی و آرامش ذهنی جامعه را بهم‌ریخته و موجب بدبینی و ناامیدی مردم از عملکرد بخشی از مدیران می‌شود. در بنگاه‌های اقتصادی این نوع رویدادها زیاد رخ می‌دهد، چرا قبل از وقوع، پیش‌بینی و پیشگیری نمی‌شود؟ ناظرین سازمانی که وظیفه پیشگیری، کشف، شناسایی و خنثی کردن آسیب‌ها و ضعف‌های بنگاه اقتصادی را به عهده‌دارند، چرا نمی‌توانند به‌موقع آنها را پیش‌بینی و پیشگیری نمایند تا از گسترش نامتعارف و انتشار تبعات منفی آن جلوگیری به عمل آید؟

هدف اصلی این پژوهش ارائه مدلی جهت شناسایی نقاط ضعف با اهمیت فرایندهای راهبردی شرکتی در بنگاه‌های اقتصادی توسط ناظرین سامانی است تا ریسک‌های داخلی بنگاه اقتصادی قابل پیش‌بینی و پیشگیری شوند و با صرف هزینه‌های اندک در زمان حال، از اثرات بد مالی قابل توجه در آینده جلوگیری به عمل آید. بنگاه‌های اقتصادی در زمان فعالیت خود با مشکلات و موانع متعددی مواجه می‌شوند. ناظرین سازمانی بنگاه بر اساس یک رویه ثابت بر موانع و مشکلاتی که بروز کرده و موجب اختلال یا انحرافی در فعالیت‌ها شده ورود کرده و اقدام به کشف و شناسایی عوامل مختل‌کننده یا منحرف

شونده می‌نمایند و نهایتاً گزارش مشروحی از آنچه رخ داده را تهیه کرده و جهت تصمیم‌گیری به مدیران تصمیم‌گیر ارسال می‌نمایند. اگر مشکلی بروز نکند یا اثر بد مالی آن در سال‌های بعد نمایان شود ناظرین سازمان ورود نمی‌کنند. در حقیقت حوزه ورود ناظرین سازمانی مربوط به مشکلات گذشته است و در زمینه پیش‌بینی و پیشگیری مشکلات، فاقد اقدام مشخص و مستمر می‌باشند و نگاه به آینده برایشان ارجحیت ندارد (Majidi & Asadi, 2014)، شاید این امر به سیاست‌ها و برنامه‌های ناظرین برگردد به طوری که در تخصیص اعتبارات، تجهیزات، نفرات، ساختار و سازمان به مشکلات گذشته توجه شده و مقوله شناسایی ریسک (آسیب) در بنگاه اقتصادی در حوزه پیش‌بینی و پیشگیری کمتر توجه شده است. در این تحقیق، محقق بنا دارد که دلایل عدم شناسایی به موقع آسیب‌ها و ضعف‌هایی که در بنگاه اقتصادی وجود دارد را از دیدگاه ناظرین سازمانی بررسی نماید و مدلی را جهت شناسایی ضعف‌ها و مشکلات داخلی بنگاه اقتصادی توسط ناظرین سازمانی به واحد حسابرسی داخلی، بازرسی و حراست مستقر در بنگاه ارائه نماید تا با به‌کارگیری مدل، پیش‌بینی و پیشگیری آسیب‌ها و ضعف‌ها تسهیل گردد و با اطلاع‌رسانی به موقع به مدیران عالی بنگاه، از بروز و افشای نامناسب ضعف‌ها و مشکلات در جامعه پیشگیری و جلوگیری به عمل آید.

۲. ادبیات نظری و پیشینه تحقیق

۲-۱ ریسک

زندگی امروز در حالی ادامه می‌یابد که سایه‌افکنی شرایط عدم اطمینان بر کلیه امور، به علل مختلف فرایند تصمیم‌گیری را به کلی متحول ساخته است. تغییرات قیمت کالاهای اساسی، تغییر نرخ ارز، تغییر نرخ سود و همچنین تغییر قیمت سهام مواردی هستند که سازمان‌های امروزی دائماً با آن دست‌به‌گریبان هستند. مقوله جهانی شدن اقتصاد و از بین رفتن مرزهای اقتصادی، ناگزیر ما را با موضوعات ناآشنای تخصصی مالی، مواجه خواهد ساخت. افزایش روزافزون مرادوات و انتقال اطلاعات، خصوصاً با پیشرفت فناوری اطلاعات و تجارت الکترونیک و امروزه مالی الکترونیک و سایبر فایننس، خود عاملی در جهت افزایش سرعت جهانی شدن اقتصاد است. در حال حاضر شرکت‌های صنعتی و تولیدی که انواع مواد اولیه و ماشین‌آلات را خارج از مرزهای اقتصادی وارد می‌کنند و صادرکنندگان کالا خصوصاً نفت که با بازارهای بین‌المللی در ارتباط هستند، از دیرباز با

مقوله ریسک آشنا بوده و علائم و نتایج آن را با تمام وجود لمس کرده‌اند (Rai, Saeedi Ali, 2018). ریسک از نظر لغت در معنای متداول و رایج آن به مفهوم «خطر» است. علاوه بر معانی مختلف لغوی دیگری نظیر مخاطره، در معرض زیان یا خسارت قرار گرفتن، بیم زیان، احتمال خسارت نیز آمده است. تصمیم‌گیری در خصوص نتایج یک فعالیت اقتصادی دارای چند حالت نتیجه، ریسک شناخته می‌شود، زیرا بیش از یک حالت محتمل است اما به‌رحال قابل محاسبه و پیش‌بینی است (Sadeghi Shahabi, 2014).

فرهنگ لغات سرمایه‌گذاری^۱ (هیلدرت، ۱۹۸۸) ریسک را زیان بالقوه سرمایه‌گذاری که قابل محاسبه است می‌داند. ریسک در زبان چینیان با دو علامت تعریف می‌شود. علامت اول به معنی خطر و علامت دوم به مفهوم فرصت است^۲ (دمدرن، ۲۰۰۰). به عبارت دیگر ریسک، ما را با شرایطی مرکب از خطر و فرصت مواجه می‌سازد و شاید این را بتوان از جمله کامل‌ترین تعاریف ریسک به حساب آورد، چراکه نه تنها دنیای سرمایه‌گذاری بلکه جهان طبیعت نیز تهدیدها و فرصت‌ها را در کنار یکدیگر قرار داده است و موجودات به مقتضای سطح شعور و آگاهی‌های خود از این فرصت‌ها در کنار شناخت تهدیدات، استفاده می‌کنند.^۳ اولین بار هری مارکوویتز^۴ بر اساس تعاریف کمی ارائه شده، شاخص عددی برای ریسک معرفی کرد. وی ریسک را انحراف معیار چند دوره‌ای یک متغیر تعریف کرد. به‌عنوان مثال ریسک نرخ ارز در خلال سال‌های ۱۳۷۱-۱۳۸۱، عبارت است از انحراف معیار نرخ ارز در این سال‌ها سایر شاخص‌ها نیز به همین ترتیب محاسبه می‌شوند؛ از جمله ریسک نرخ بازدهی سهام، ریسک تغییرات قیمت و ریسک نرخ سود. دیدگاه دیگری در خصوص تعریف ریسک وجود دارد که تنها به جنبه منفی نوسانات توجه دارد. هیوب (۱۹۹۸) ریسک را احتمال کاهش درآمد یا از دست دادن سرمایه تعریف می‌کند.^۵ بنابراین برای تعریف ریسک می‌توان دو دیدگاه ارائه کرد، دیدگاه اول: ریسک به‌عنوان هرگونه نوسانات احتمالی بازدهی اقتصادی در آینده و دیدگاه دوم:

-
1. Hildreth.1988
 1. Damodaran.2000
 2. Glib.2002
 3. Markowitz, 1952
 4. hube,1998

ریسک به‌عنوان نوسانات احتمالی منفی بازدهی اقتصادی در آینده (Rai, Saeedi Ali, 2018).

۲-۱-۲ ریسک فرایندی از منظر این تحقیق

فرایند مجموعه‌ای از فعالیت‌های وابسته و مرتبط است که یک یا چند ورودی را به نتیجه یا خروجی تبدیل می‌کند. به شکلی که نتیجه به‌دست‌آمده نسبت به ورودی، دارای ارزش افزوده باشد. به‌طورکلی فرایند به شیوه انجام یک کار اشاره می‌کند. به‌بیان‌دیگر، به کار بردن کلمه فرایند به ما می‌گوید که یک کار مشخص، چارچوب، تعریف و روند مشخصی دارد که حتماً باید مطابق با مسیر از پیش تعیین شده، انجام شود. خوب است بدانید که برای هر فرایند می‌توانید نقطه آغاز و نقطه پایان تعریف کنید.

فرایندها معمولاً به ۳ گروه شامل فرایندهای اصلی، فرایندهای پشتیبانی و فرایندهای مدیریتی تقسیم می‌شوند.

فرایندهای اصلی فلسفه وجودی واحد مربوطه را تشکیل می‌دهند. فرایندهای پشتیبانی نیز به‌طور غیرمستقیم و با فراهم کردن منابع مورد نیاز، فرایندهای اصلی را در جهت رفع نیازها و انتظارات واحدهای مربوطه پشتیبانی می‌کند. فرایندهای مدیریتی راهبری و هدایت نیروی کار به‌منظور رسیدن به اهداف سازمانی از مسئولیت‌های مدیران است. مدیریت منابع انسانی، مدیریت فناوری اطلاعات، مدیریت منابع مالی، مدیریت دارایی‌ها و برقراری ارتباط با ذینفعان خارجی از جمله فرایندهای مدیریتی مهم هستند. مدیریت ریسک فرایندی، فرایندهایی است که در آن سازمان‌ها تلاش می‌کنند تا انواع خطرات بالقوه و ریسک‌هایی که سازمان را تهدید می‌کند، شناسایی، ارزیابی و کنترل کنند. این ریسک‌ها می‌توانند انواع مختلفی داشته باشند و از لحاظ مالی، قانونی، امنیتی و فرایندی برای سازمان‌ها تهدید کننده باشند (Rai, Saeedi Ali, 2018).

ریسک فرایندی نقش بسیار مهمی در افزایش کارایی و انعطاف‌پذیری سازمان یا پروژه دارد. این ریسک‌ها می‌توانند به‌عنوان یک فرصت برای بهبود فرایندها هم در نظر گرفته شوند. از طریق شناسایی و مدیریت صحیح ریسک‌ها، امکان جلوگیری از ایجاد مشکلات ناخواسته و بهینه‌سازی استفاده از فرصت‌ها فراهم می‌شود. برای مدیریت ریسک فرایندی، اساساً سه مرحله مهم وجود دارد: شناسایی ریسک، ارزیابی ریسک و کنترل ریسک. در این مراحل، تجزیه و تحلیل دقیقی از عوامل مختلف انجام می‌شود تا

بتوان به بهترین نحو اقدامات لازم را برای مدیریت ریسک‌ها انجام داد. تأثیر ریسک فرایندی می‌تواند در دو زمینه اصلی مشاهده شود: تأثیرات مثبت و تأثیرات منفی. ریسک‌های مدیریت شده می‌توانند به‌عنوان فرصت‌هایی برای بهبود عملکرد و نوآوری در سازمان یا پروژه ایفا کنند. از طرف دیگر، ریسک‌های نادیده گرفته شده ممکن است منجر به مشکلات و خسارات قابل توجهی شود (Islampour & Darabi, 2018). در مجموع، مدیریت ریسک فرایندی به‌عنوان یک ابزار حیاتی در دستیابی به اهداف و برنامه‌ریزی موفق سازمان‌ها و پروژه‌ها بازی می‌کند. با توجه به پیچیدگی روزافزون محیط کسب‌وکار، توانایی در شناسایی، ارزیابی و مدیریت ریسک‌های فرایندی، اساسی برای بقای و پیشرفت هر سازمان یا پروژه است (Rai, Saeedi Ali, 2018).

۲-۲ نظارت سازمانی

نظام اداری در هر کشوری یکی از ارکان اساسی تصمیم‌گیری و اجرا محسوب می‌شود. اگر یک دولت از نظام اداری قاعده‌مند و سالمی برخوردار باشد هم در درون می‌تواند اعتماد مردم را به دست آورد و هم در عرصه بین‌الملل مورد اعتماد دیگر ملت‌ها و دولت‌ها قرار می‌گیرد. فساد در نظام اداری سم مهلکی است که ریشه‌های توسعه و تعالی کشور را از بین می‌برد، دولت‌ها را از درجه مشروعیت و مقبولیت ساقط نموده و امنیت جوامع را به مخاطره می‌اندازد. در این میان مهم‌ترین عامل در بروز فساد اداری عامل اقتصادی است که در ایجاد رشوه، اختلاس و دیگر فسادها اعم از اخلاقی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی نقش بسزایی دارد. نظارت بر این سیستم می‌تواند به دو صورت انجام شود. نظارت برون سیستمی که عمدتاً از طریق سازمان‌هایی چون سازمان بازرسی کل کشور و دیوان محاسبات و وزارت اطلاعات صورت می‌گیرد و نظارت درون‌سازمانی که در درون سازمان موردنظر و با ابزارهایی متفاوت قابل تحقق است. اگرچه سازمان‌های متولی نظارت برون‌سازمانی نقش عمده‌ای در کشف و برخورد با مفاسد اقتصادی و اداری دارند اما این نقش عمدتاً فاقد یک مشخصه مهم یعنی توان پیشگیری از بروز تخلفات است. هر چند نظارت دستگاه‌های برون‌سازمانی می‌تواند از جهت بازدارندگی جنبه پیشگیری نیز داشته باشد اما عمدتاً نقش این سازمان‌ها در مراحل پایانی نظارت معنا پیدا می‌کند به عبارتی عمده نقش این سازمان‌ها به پس از بروز فساد یعنی در مرحله کشف و برخورد با آن متمرکز است. برخورد جدی و قانونمند با مفسدان

همواره در جلوگیری از بروز فسادهای بعدی نقش مهمی داشته و دارد اما نظارت درون‌سازمانی می‌تواند نقش اصلی را در جلوگیری از بروز این مفاسد داشته باشد. به عبارتی دستگاه‌های متولی نظارت درون‌سازمانی به دلیل آشنایی و تسلط بر مجموعه خود و داشتن شناخت کافی از گلوگاه‌های احتمالی بروز فساد، به‌طور مؤثرتری می‌توانند نظارت خود را بر پیشگیری از بروز تخلفات متمرکز کنند. نظارت درون‌سازمانی توسط واحدهای اداری مختلفی انجام می‌گیرد. این واحدها دارای شرح وظایف مشخص و مجزا از یکدیگر هستند که با همکاری یکدیگر در استقرار نظام اداری سالم و پاک مدیران سازمان را یاری می‌دهند. مهم‌ترین ناظرین درون‌سازمانی شامل واحد حراست و واحد حسابرسی داخلی است. در ادامه شرح وظایف اجمالی از ناظرین درون‌سازمانی ارائه می‌گردد (Zeraatgar Borani, 2014).

۲-۳ حراست:

پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «نعمتان مجهولتان الصحه و الامان» دو نعمت است که در جامعه فراموش شده، نعمت سلامتی و نعمت امنیت.

حراست در لغت به معنای پاسداری و مراقبت کردن است. حراست در اصطلاح عمومی به معنای حفظ، مراقبت و محافظت با هدف شناسایی، کشف، پیشگیری و خنثی‌سازی فعالیت‌های بازدارنده در روند امور سازمانی به‌وسیله حفاظت کارکنان و حفظ اسناد و مدارک و مکاتبات دارای طبقه‌بندی است. از لحاظ عرف اداری حراست به نهادی گفته می‌شود که در قلب تشکیلات یک سازمان وجود داشته و وظیفه خطیر مراقبت از سلامت اجزای ریزودرشت آن تشکیلات را در برابر انواع و اقسام انحراف‌های موجود به عهده دارد. فعالیت‌هایی که در حراست‌ها انجام می‌شود در مجموعه فعالیت‌های امنیت داخلی سازمان‌ها و شرکت‌ها قرار دارد. حراست سبب آرامش خاطر، شادی و نشاط در کارها، عدم ترس و نگرانی از آینده کاری، اضطراب نداشتن، افسرده نبودن، باقوت و قدرت فعال بودن، تسریع در انجام کار، پاکی و سلامت محل کار، امنیت روحی و روانی کارکنان و افزایش بازدهی فعالیت‌ها می‌شود. حراست با جمع‌آوری اطلاعات لازم و انجام مصاحبه با مدیران نقاط ضعف کارها و روش‌های موجود را شناسایی کرده و پیشنهاد اصلاحی به مدیران عالی می‌دهد. حراست نقاط قوت و تأثیرگذار را شناسایی کرده و روش‌های تقویت و حمایت از آنها را ارائه می‌دهد.

وظایف خطیر حراست از جهاتی شبیه به نهادهای بهداشتی درمانی است. چنانچه این نهاد در ابتدا سعی بر آن دارد که ابتدا از هر آلودگی و بیماری پیشگیری نماید و در مرحله بعد اگر احتمالاً کسی آلوده شد او را درمان نماید و در نهایت اگر دو روش قبلی مؤثر واقع نشد او را همچون یک عضو فاسد شده بدن از سیستم جدا کرده و کنار بگذارند. حراست در هر سازمانی با پیش‌بینی نوع تخلف‌ها و جرائمی که ممکن است در آن سازمان به وقوع پیوسته سعی می‌کند به انحاء مختلف، چشم و گوش کارکنان آن سازمان را به روی دام‌ها و کمین‌های سر راه گشوده و آنها را هوشیار و آگاه سازد. با این کارها اولاً: جلوی خسارت‌های احتمالی که مسلماً هزینه‌های سنگینی برای سیستم در بر خواهد داشت گرفته می‌شود و ثانیاً: به این وسیله جلوی انتشار تخلف‌ها و انحراف‌ها در بین کارکنان گرفته می‌شود (Jalali, Ali Asgari Renani, 2014).

۴ - ۲ حسابرسی داخلی

حسابرسی داخلی به‌عنوان یکی دیگر از ارکان اصلی و درونی راهبری شرکتی محسوب می‌شود. از دیدگاه انجمن بین‌المللی حسابرسان داخلی، حسابرسی داخلی فعالیت اطمینان‌بخش و مشاوره‌ای مستقل و بی‌طرفانه‌ای است که هدف آن ارائه یک مدل سیستماتیک برای ارزش‌افزایی و ارتقاء اثربخشی فرایندهای راهبری مدیریت ریسک و کنترل‌های داخلی به‌منظور بهبود در عملیات جهت دستیابی به اهداف اساسنامه‌ای سازمان است. حسابرسی داخلی از دیدگاه مدیریت ریسک فعالیت مستقلی است که توسط مدیران واحد اقتصادی برای آزمون و ارزیابی فرایند مدیریت ریسک فرایند راهبری شرکتی و سیستم‌های کنترلی و همچنین ارائه پیشنهادهایی برای دستیابی به اهداف شرکت به کار گرفته می‌شود (Roy, 2018). از دیدگاه مدیریت ریسک حسابرسان داخلی مستمراً به‌نحوی که استقلال و بی‌طرفی آنان خدشه‌دار نشود دیدگاه‌های حرفه‌ای خود را در زمینه‌های مربوط به شناسایی و معرفی ریسک‌های بالقوه تعیین و اعلام نقاط ریسک‌پذیر سازمان و همچنین چگونگی پاسخ به ریسک‌ها را ارائه می‌دهند.

حسابرسی داخلی به‌عنوان یکی از مکانیسم‌های درون‌سازمانی اصلی راهبری شرکتی قلمداد می‌گردد. در این راستا سال ۱۳۹۱ از نقطه‌نظر اجرایی نمودن برخی از مکانیسم‌های راهبری شرکتی سال درخشانی برای شرکت‌های ایرانی تلقی می‌گردد. بر اساس مصوبه مورخ ۱۳۹۱/۲/۱۶ هیئت مدیره سازمان بورس برای حمایت از حقوق سرمایه‌گذاران،

پیشگیری از وقوع تخلفات و نیز ساماندهی و توسعه بازار شفاف و منصفانه اوراق بهادار، دستورالعمل کنترل‌های داخلی برای ناشران پذیرفته شده در بورس و فرابورس ایران به تصویب رسید. مفاد ماده ۱۰ دستورالعمل مزبور، استقرار واحد حسابرسی داخلی زیر نظر کمیته حسابرسی برای ناشران بوری و فرابورسی الزامی نمود. مفاد ماده مزبور مقرر می‌دارد که واحد حسابرسی داخلی باید به‌طور مستمر اثربخشی سیستم کنترل‌های داخلی را مورد بررسی و ارزیابی قرار داده و نتایج را به کمیته حسابرسی و هیئت مدیره گزارش نماید و روش‌های بهبود سیستم کنترل‌های داخلی را پیگیری نماید. ([Mousavi](#))

[\(Haghighi & Khalifeh, 2015\)](#). به‌طور خلاصه مأموریت واحد حسابرسی داخلی، ارائه خدمات اطمینان‌دهی و مشاوره‌ای مستقل و بی‌طرفانه، به‌منظور ارزش‌افزایی و بهبود عملیات شرکت است. حسابرس داخلی با ایجاد رویکردی منظم و روشمند به شرکت کمک می‌کند که برای دستیابی به اهداف خود، اثربخشی فرایندهای راهبری، مدیریت ریسک و کنترل را ارزیابی نماید و بهبود بخشد. نخستین مرحله در اجرای عملیات حسابرسی داخلی، طرح‌ریزی است که بر مبنای کسب شناخت از واحد مورد رسیدگی صورت می‌پذیرد (حسینی، ۱۳۹۶).

۲-۵ پیشینه تحقیقات داخلی

همتی و همکاران در سال ۱۴۰۰ در تحقیقی تحت عنوان شناسایی «شاخص‌های مدل مدیریت ریسک مالی زنجیره تأمین اینترنتی» بیان داشتند که مدل مدیریت ریسک مالی زنجیره تأمین تحت مدل مالی اینترنتی، تشکیل شده است. برای بهبود قابلیت زنجیره تأمین و ریسک‌های مقاومتی، یک مدل مدیریت ریسک مالی از زنجیره تأمین مالی مطرح می‌شود. هدف این پژوهش شناسایی شاخص‌های مدل مدیریت ریسک مالی زنجیره تأمین اینترنتی است. نسبت شاخص قابلیت مدیریت دارایی - گردش مالی کل، نسبت شاخص قابلیت مدیریت دارایی - نرخ گردش دارایی‌های جاری. مدل مدیریت ریسک مالی و مدیریت زنجیره تأمین بر اساس مدل مالی اینترنتی طراحی شده است که از دقت ارزیابی بالایی برخوردار است. این مدل می‌تواند برای مدیریت ریسک مالی و ارزیابی عملکرد زنجیره تأمین، قدرتمند باشد.

قربانوند و همکاران ([Gurbanovand & Savji, 2019](#)) در تحقیقی تحت عنوان «بررسی رابطه رفتار ریسک‌پذیر، کیفیت سود و عملکرد مالی بانک‌های پذیرفته شده در

بورس اوراق بهادار تهران» بیان داشتند که هدف کلی تحقیق حاضر تعیین رابطه بین رفتار ریسک‌پذیر، کیفیت سود و عملکرد مالی بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. در نهایت نتایج این پژوهش نشان داد بین کیفیت سود و عملکرد مالی بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد.

کفیلی و همکاران ([Kafili, Dabbagh & Moulaie, 2019](#)) در تحقیقی تحت عنوان «بحران مالی و ریسک سیستماتیک» بیان داشتند که هدف پژوهش حاضر، بررسی تأثیر بحران مالی بر ریسک سیستماتیک با رویکرد بیش اعتمادی مدیران در بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. نتایج این پژوهش نشان داد که بحران مالی بر ریسک سیستماتیک بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر دارد. بحران مالی در تعامل با بیش اعتمادی مدیران بر ریسک سیستماتیک بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر دارد.

۲-۶ پیشنهاد تحقیقات خارجی

وان و همکاران ([Wan et al, 2023](#)) در تحقیقی تحت عنوان «هشدار اولیه ریسک مالی شرکت بر اساس مدل شبکه عصبی بهبودیافته BP^۱ در اقتصاد کم کربن» بیان داشتند که مفهوم توسعه اقتصادی کم کربن منجر به تغییراتی در محیط کسب‌وکار و محیط مالی شرکت‌ها شده است که منجر به افزایش ریسک‌های مالی پیش روی بنگاه‌ها شده است. این مقاله بر اساس دیدگاه اقتصاد کم کربن، بر اساس تحلیل ریسک تأمین مالی، ریسک سرمایه‌گذاری، ریسک عملیات سرمایه و ریسک رشد پیش روی شرکت‌ها تحت الزامات توسعه اقتصاد کم کربن است.

مایکل زور موهلن و همکاران ([Michael Zur Muhlen er al, 2022](#)) در تحقیقی تحت عنوان مدیریت ریسک در چرخه حیات مدیریت فرایندی کسب‌وکار بیان داشتند که مدیریت فرایند کسب‌وکار به‌عنوان یک استراتژی ضروری برای ایجاد و حفظ مزیت رقابتی از طریق ساده‌سازی و نظارت بر فرایندهای شرکت در نظر گرفته می‌شود. درحالی‌که شناسایی عوامل حیاتی موفقیت برای مدیریت پروژه‌های مرتبط با فرایند

¹ Business Plan

کسب‌وکار توسط برخی از پروژه‌های تحقیقاتی مورد توجه قرار گرفته است، خطرات مرتبط با این پروژه‌ها به‌طور قابل توجهی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. امبرشتس و همکاران ([Embrechts et al, 2021](#)) در تحقیقی تحت عنوان «ریسک‌های مالی بلندمدت استراتژیک: عوامل ریسک منفرد» بیان داشتند که مسئله اندازه‌گیری ریسک‌های مالی بلندمدت استراتژیک از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. ابزارهای مدل‌سازی موجود امکان اندازه‌گیری خوبی از ریسک‌های بازار دفاتر معاملاتی را در بازه‌های زمانی نسبتاً کوچک فراهم می‌کنند. با این حال، اگر این رویکردها به‌طور معمول در دوره‌های زمانی طولانی‌تری اعمال شوند، ممکن است کمبودهای شدیدی داشته باشند. در این مقاله ابزارهایی ارائه گردیده که می‌تواند برای مدل‌سازی تکامل عوامل خطر در یک افق یک‌ساله استفاده شود. مدل‌های مختلف بر روی داده‌های سری زمانی مالی با انجام آزمایش‌های برگشتی روی پیش‌بینی‌های کمبود مورد انتظارشان آزمایش می‌شوند.

۳. پرسش‌های پژوهش:

سؤال اصلی:

– مدل شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی به چه صورت است؟

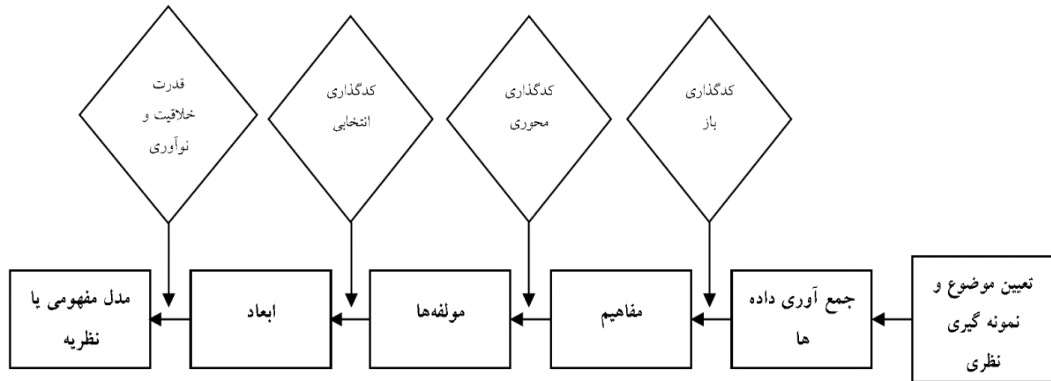
سؤالات فرعی:

۱. عوامل مؤثر بر شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی کدامند؟
۲. شاخص‌های مدل شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی به چه صورت است؟
۳. ارتباط علی شاخص‌های مؤثر بر شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی به چه صورت است؟
۴. بهترین استراتژی جهت خنثی‌سازی آسیب‌ها و ضعف‌های شناسایی شده به چه صورت است؟

۴. روش تحقیق

تحقیق «طراحی مدل شناسایی ریسک‌های فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی» از منظر نتیجه اجرای آن یک پژوهش کاربردی، از منظر هدف اجرا یک پژوهش اکتشافی به روش تئوری زمینه‌ای یا داده بنیاد است ([Bani Mahd et al., 2022](#)). همچنین این پژوهش از نظر فرایند اجرا و نوع داده کیفی است. در روش‌شناسی نظریه داده بنیاد، کشف یا تولید نظریه بر مبنای حقایق و واقعیات موجود و از طریق جمع‌آوری نظام‌مند داده‌ها و با مدنظر قرار دادن کلیه جوانب بالقوه مرتبط با موضوع تحقیق، صورت می‌گیرد. داده‌های جمع‌آوری شده سیر تکاملی خود را تا رسیدن به تئوری، مراحل را طی می‌کنند. تحلیل داده‌هایی که به‌منظور تکوین نظریه گردآوری می‌شوند با استفاده از رمزگذاری نظری انجام می‌شود، در این شیوه ابتدا رمزهای مناسب به بخش‌های مختلف داده‌ها اختصاص می‌یابد. این رمزها در قالب مفهوم تعیین می‌شوند که آن را رمزگذاری باز می‌نامند سپس پژوهشگر با اندیشیدن در مورد ابعاد متفاوت این مقوله‌ها و یافتن پیوندهای میان آنها به رمزگذاری محوری اقدام می‌کند ([Mehrabi et al., 2011](#)).

لازم به ذکر است که در جریان این رمزگذاری‌ها پژوهشگر با استفاده از نمونه‌گیری نظری و با توجه به مفاهیم پدیدار شده از دل داده‌ها به گردآوری داده‌ها در مورد، افراد رخدادها و موقعیت‌های مختلفی می‌پردازد که تصویر غنی‌تری از مفاهیم و مقوله‌های حاصل فراهم خواهند کرد. سرانجام با رمزگذاری انتخابی مقوله‌ها پالایش می‌شوند و با طی این فرایندها در نهایت، چارچوبی نظری پدیدار می‌شود ([Strauss & Corbin, 2021](#)). کدها اقدامات سه‌گانه‌ای باز، محوری و انتخابی هستند که از اجرای هر یک نتایج خاصی حاصل می‌شود به‌طوری‌که از اجرای کدگذاری باز مفاهیم حاصل می‌شود و از کدگذاری محوری، مؤلفه‌ها و از کدگذاری انتخابی تئوری شکل می‌گیرد با این وصف کدها یک مرحله از مراحل نیستند بلکه از اجرای آنها مراحل منتج می‌شوند مدل توسعه‌یافته فرایند اجرای نظریه داده بنیاد مطابق شکل ۳-۲ است ([Mehrabi et al., 2011](#)).

شکل ۲-۳ مدل توسعه‌یافته فرایند اجرای گراندد تئوری (Mehrabani et al., 2011)

در این مدل مرحله تعیین موضوع و نمونه‌گیری نظری هر چند دو مرحله مجزا هستند بدان افزوده شده و کدگذاری‌ها با نتایج اجرای آنها از هم تفکیک و مرحله ابعاد نیز اضافه شده است. نکته مهم و اساسی آن است که هیچ یک از متخصصین نظریه داده بنیاد نگفته‌اند که چگونه تعیین مؤلفه‌ها، به تئوری ختم می‌شود هر چند استراوس و کوربین به پدیده‌ای به نام «حساسیت نظری» اشاره کرده‌اند، اما طبق تعریف، آنها این ویژگی با قدرت خلاقیت و ابتکار محقق متفاوت است (Mehrabani et al., 2011).

برای تئوری سازی باید روابط بین مؤلفه‌ها یا ابعاد با یکدیگر از یک سو و با موضوع اصلی از سوی دیگر معلوم شود در صورت وجود رابطه، نوع روابط بین آنها مشخص گردد. این کشفیات، صرفاً از کدگذاری‌ها حاصل نمی‌شود گویا طرفداران روش‌های کیفی همچنان تحت سیطره پارادایم اثبات‌گرایی به تحلیل پدیده‌ها می‌پردازند تولید نظریه یک حادثه مکانیکی نیست که بتوان آن را طی مراحل خطی و جبری تبیین کرد. خبرگی قدرت ابتکار و خلاقیت محقق است که به مدد وی می‌آید و روابط پنهان آنان را آشکار ساخته و موفق به خلق تئوری جدید می‌شود این اتفاق طی فرایند پر رمز و رازی صورت می‌گیرد که هنوز به‌خوبی شناخته نشده است برای پرهیز از تکرار مطالب، شرح مراحل، کدگذاری در بخش گزارش اجرای، تحقیق خواهد آمد (Mehrabani et al., 2011). در تحقیقات تئوری سازی از ابزارهای متعددی برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده می‌شود. هرچند ابزارهای معمول شامل مصاحبه، مشاهده و داده‌های آرشیوی می‌باشند ولی در این زمینه محدودیت وجود نداشته و می‌توان از ابزارهای دیگری نیز استفاده نمود که هم داده‌های کمی و هم داده‌های کیفی را بتوانند گردآوری نمایند. در ادامه ابزارهای مورد استفاده و منابع اصلی داده‌ها معرفی می‌گردند. ابزار اصلی این تحقیق برای گردآوری

داده‌ها مصاحبه است. نوع مصاحبه نیز در این پژوهش نیمه ساختاریافته بوده است. مصاحبه نیمه ساختاریافته مصاحبه‌ای است که در آن سؤالات مصاحبه از قبل مشخص می‌شود و از تمام پاسخ‌دهندگان پرسش‌های مشابه پرسیده می‌شود اما آنها آزادند که پاسخ خود را به هر طریقی که می‌خواهند پاسخ دهند. البته در راهنمای مصاحبه جزئیات مصاحبه شیوه بیان و ترتیب آنها ذکر نمی‌شود. این موارد در طی فرایند مصاحبه تعیین می‌شوند (مهرابی و همکاران، ۱۳۹۰). بر این اساس سؤالات تحقیق در قالب سؤالات مصاحبه فرمول‌بندی گردید با توجه به مطالب فوق و به منظور تکمیل چارچوب نظری سؤالی‌هایی به شرح زیر برای مصاحبه‌های اکتشافی در نظر گرفته شده است.

۱- شناخت بنگاه اقتصادی چگونه حاصل می‌شود؟

۲- کشف ریسک‌های مالی و غیرمالی (تقلب و اشتباه، تخلف و جرم، آسیب‌ها و تهدیدات) در بنگاه اقتصادی چگونه صورت می‌گیرد؟

۳- خنثی‌سازی ریسک‌های فرایندی در بنگاه اقتصادی چگونه اجرا می‌شود؟

۴- پیشگیری از آسیب‌ها و تهدیدات در بنگاه اقتصادی چگونه ایجاد می‌شود؟

۵- سطح اهمیت چگونه تشخیص داده می‌شود؟

برای انجام آنالیز داده‌ها کلیه مصاحبه‌ها مکتوب گردیدند. کلیه یادداشت‌ها وارد نرم‌افزار شده و کدگذاری آنها آغاز گردید. برای کدگذاری از رویکرد پیشنهاد شده توسط استراس و کوربین استفاده شده است. استراس و کوربین فرایند کدگذاری را به سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی تقسیم کرده‌اند. این سه مرحله لزوماً از یکدیگر مجزا نبوده و در فرایند تحقیق به تکمیل یکدیگر یاری می‌رسانند. با این وجود، در یک نگاه کلی می‌توان این‌گونه بیان کرد که فرایند تحلیل از کدگذاری باز آغاز شده و در حالت ایده‌آل به کدگذاری انتخابی ختم خواهد شد.

در این تحقیق کیفی با توجه به روش اجرای پژوهش، اطلاعات با استفاده از مصاحبه گردآوری شدند. پنج سؤال در طی یک مصاحبه از جامعه آزمودنی‌ها که شامل ۱۶ نفر از خبرگان و مدیران حوزه نظارت سازمانی در حراست‌ها، بازرسان، حسابرسان داخلی در بنگاه‌های اقتصادی بودند، مطرح گردید؛ که این تحقیق با ۱۶ نفر خبره به اشباع نظری رسید. جامعه آماری این پژوهش را کلیه خبرگان و مدیران حوزه نظارت سازمانی در حراست‌ها، بازرسان، حسابرسان داخلی در بنگاه‌های اقتصادی تشکیل می‌دهند. تعداد حجم نمونه در روش تحلیل داده بنیاد بر اساس منطق رسیدن به اشباع داده‌ها معین

گردید. شیوه نمونه‌گیری به صورت هدفمند صورت گرفت و از روش نمونه‌برداری زنجیره‌ای یا گُلّه برفی در شناسایی و انتخاب مطلعین کلیدی استفاده گردید. در این روش یک شرکت‌کننده را با لحاظ کردن شرایط سابقه کاری بیشتر از ۱۰ سال در سطح مدیران، کارشناسان و مشاوران حوزه نظارت سازمانی در حراست‌ها، بازرسان، حسابرسان داخلی و همچنین آشنایی کامل با مفاهیم ریسک‌های فرایندی در بنگاه اقتصادی از طریق خبرگان شناسایی شده و نفرات دیگر از طریق آنها معرفی گردیدند.

در این پژوهش ابتدا ۳ نفر از اساتید و مدیرانی که در زمینه حراست، حسابرسی و بازرسی بودند، انتخاب و مصاحبه با آنها انجام گرفت. پس از انجام مصاحبه نفرات جدیدی توسط آنها معرفی شدند که مورد مصاحبه قرار گرفتند و به همین شکل فرایند مصاحبه ادامه یافت. با انجام ۱۶ مصاحبه، تشخیص محقق این بوده است که اطلاعات گردآوری شده به نقطه اشباع رسیده و نیازی به انجام مصاحبه‌های بیشتر نیست. حجم نمونه را در پژوهش‌های کیفی مترادف با کامل شدن داده‌ها یا اشباع داده‌ها می‌دانند. یکی از نشانه‌های رسیدن به نقطه اشباع، روبرو شدن با داده تکراری است.

در این تحقیق جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش دیمتل فازی استفاده شده است. روش دیمتل فازی روشی شناخته‌شده و جامع برای به دست آوردن یک مدل علی است. روش دیمتل فازی به بررسی روابط بین معیارها می‌پردازد و توسط ماتریس ارتباط کل معیارهای تأثیرگذار و تأثیرپذیر (به عبارتی دیگر معیارهای علی و معلول) را مشخص می‌سازد. با توجه به اینکه در این تحقیق ارائه مدل علی مدنظر است لذا از روش دیمتل جهت بررسی سؤالات استفاده شده است.

۵. یافته‌های تحقیق

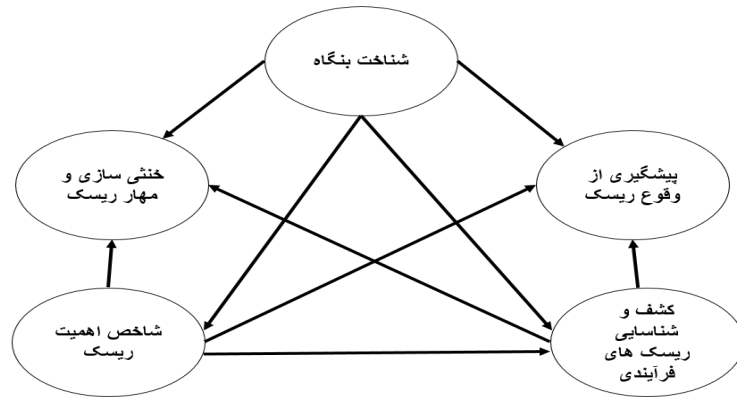
واکاوای اطلاعات فرایندی چندمرحله‌ای است که طی آن پس از گردآوری داده‌ها و محاسبه مقادیر متغیرهای مورد نظر برای بررسی سؤالات پژوهش، اطلاعات حاصله مورد آزمون قرار گرفته و بر اساس یافته حاصل از نتایج، جواب سؤالات استخراج گردید. جدول ذیل خلاصه جواب سؤالات فرعی است.

خلاصه نتایج سؤالات

سؤالات	نتایج
سؤال فرعی اول: عوامل مؤثر بر شناسایی	برای بررسی این سؤال از روش گراند تئوری به شناسایی عوامل (کدهای اولیه، مفاهیم و

<p>مقوله‌ها) مؤثر بر شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی پرداخته شد.</p>	<p>ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی کدام‌اند؟</p>
<p>بعد از شناسایی عوامل مؤثر بر ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی، مقوله‌ها به‌عنوان شاخص‌های اصلی معرفی می‌شوند که شامل شناخت بنگاه، کشف ریسک در بنگاه اقتصادی، خنثی‌سازی و مهار ریسک‌های داخلی در بنگاه اقتصادی، آسیب‌ها و تهدیدات در بنگاه اقتصادی، شاخص اهمیت ریسک است.</p>	<p>سؤال فرعی دوم: شاخص‌های مدل شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی به چه صورت است؟</p>
<p>با توجه به جدول فوق شاخص شناخت بنگاه بر همه شاخص‌های دیگر تأثیر خالص می‌گذارد ولی تأثیر خالص نمی‌گیرد.</p>	<p>سؤال فرعی سوم: ارتباط علی شاخص‌های مؤثر بر شناسایی ریسک فرایندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی به چه صورت است؟</p>
<p>با توجه به نتایج تحقیق جهت خنثی‌سازی آسیب‌ها و ضعف‌های شناسایی‌شده در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی بایستی ۵ شاخص اصلی خنثی‌سازی و مهار ریسک، پیشگیری از وقوع ریسک، شناخت بنگاه، شاخص اهمیت ریسک و کشف و شناسایی ریسک‌های فرایندی کنترل شود. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که اگر بتوان عامل شناخت بنگاه را ارتقا داد با توجه به تأثیرگذاری این عامل بر عوامل دیگر، می‌توان عوامل دیگر را نیز کنترل کرد و در نهایت با صرف هزینه و زمان خیلی کمتر می‌توان موجب خنثی‌سازی آسیب‌ها و ضعف‌ها در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی شود. با توجه به تحلیل‌های صورت گرفته در مورد رابطه علت و معلولی بین عوامل این پژوهش، مدل کلی ارائه گردیده برای ارتباط بین عوامل با یکدیگر به‌صورت نگاره ۱ ارائه گردیده است.</p>	<p>سؤال فرعی چهارم: بهترین استراتژی جهت خنثی‌سازی آسیب‌ها و ضعف‌های شناسایی‌شده چه صورت است؟</p>

با توجه به نتایج تحقیق جهت خنثی‌سازی آسیب‌ها و ضعف‌های شناسایی‌شده در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی بایستی ۵ شاخص اصلی خنثی‌سازی و مهار ریسک، پیشگیری از وقوع ریسک، شناخت بنگاه، شاخص اهمیت ریسک و کشف و شناسایی ریسک‌های فرایندی کنترل شود. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که اگر بتوان عامل شناخت بنگاه را ارتقا داد با توجه به تأثیرگذاری این عامل بر عوامل دیگر، می‌توان عوامل دیگر را نیز کنترل کرد و در نهایت با صرف هزینه و زمان خیلی کمتر می‌توان موجب خنثی‌سازی آسیب‌ها و ضعف‌ها در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی شود. با توجه به تحلیل‌های صورت گرفته در مورد رابطه علت و معلولی بین عوامل این پژوهش، مدل کلی ارائه گردیده برای ارتباط بین عوامل با یکدیگر به‌صورت نگاره ۱ ارائه گردیده است.

نگاره ۱- الگوی علی منتج شده از تجزیه و تحلیل داده‌ها

۶. نتیجه‌گیری

در تحقیق «طراحی مدل شناسایی ریسک‌های فرآیندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی» در گام اولیه با استفاده از روش داده بنیاد عوامل مؤثر بر ریسک‌های فرآیندی و شاخص‌های اصلی شامل شناخت بنگاه، کشف ریسک، خنثی‌سازی و مهارت ریسک‌های داخلی، پیشگیری از آسیب‌ها و تهدیدات در بنگاه اقتصادی و شاخص اهمیت ریسک شناسایی و معرفی شدند. در گام بعد به تعیین روابط علت و معلولی بین عوامل شناسایی شده ریسک فرآیندی در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی پرداخته شد و در ادامه یافته‌های نهایی حاصل از مراحل دیمتل فازی استخراج گردید. با توجه به نتایج حاصله میزان تأثیرگذاری عامل شناخت بنگاه برابر $۱/۳۷۰$ ، بیشترین تأثیرگذاری را بین عوامل دارد همچنین میزان تأثیرپذیری این عامل برابر $۰/۲۴۳$ که کمترین تأثیرپذیری را بین عوامل دارد. شناخت بنگاه در بین همه عوامل بیشترین ارتباط یعنی ارتباط برابر با $۱/۱۲۷$ دارد و در نهایت میزان اهمیت این عامل برابر $۱/۶۱۳$ است که رتبه اول اهمیت و تأثیرگذاری را به خود اختصاص داده است. می‌توان گفت شناخت بنگاه اقتصادی مهم‌ترین عوامل در این تحقیق است. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که اگر بتوان عامل شناخت بنگاه را ارتقا داد با توجه به تأثیرگذاری این عامل بر عوامل دیگر، می‌توان عوامل دیگر را نیز کنترل کرد و در نهایت با صرف هزینه و زمان خیلی کمتر می‌توان موجب خنثی‌سازی آسیب‌ها و ضعف‌ها در بنگاه‌های اقتصادی با رویکرد نظارت سازمانی شود.

حسابرسان داخلی، بازرسان، حراست، ناظرین سازمانی محسوب می‌شوند و اثربخشی سازمان را نظارت می‌کنند. ناظرین سازمانی بایست به جنبه نظارتی وظایف خود آشنا

شوند و به آن اهمیت دهند. ناظرین سازمانی مسئول نظارت بر فعالیت و مأموریت‌های بنگاه هستند تا از انحراف، اختلال و تحریف آنها جلوگیری نمایند. بر اساس نتایج حاصله از پژوهش صورت گرفته جهت اجرای شناسایی و پیشگیری ریسک در بنگاه‌های اقتصادی شایسته است اقدامات ذیل توسط ناظرین سازمانی مستقر در بنگاه صورت گیرد:

۱- گام ابتدایی جهت شناسایی و پیشگیری از وقوع ریسک در بنگاه اقتصادی توسط ناظرین سازمانی، شناخت جامع و کامل از بنگاه نظارت شونده است. جمع‌آوری، مطالعه دقیق و نگهداری اسناد هویتی شامل اساسنامه، مجوزها و پروانه‌های فعالیت، اهداف بلندمدت، ساختار سازمانی و شرح وظایف مدیران کلیدی، آخرین آگهی‌های رسمی، موضوع فعالیت شرکت، سهامداران، دستورالعمل‌ها و فرایندهای داخلی، گزارش‌های حسابرسی مالی دوره‌های قبل (حداقل سه دوره)، گزارش‌های حسابرسان داخلی دوره‌های گذشته و نکات مهم مندرج در گزارش‌های مزبور، آخرین صورت‌های مالی اساسی از جمله اسناد و مدارک لازم جهت شناخت جامع بنگاه است. تشکیل پرونده دائم و پرونده جاری بنگاه نظارت شونده در مرحله شناخت بنگاه ضروری است. اسناد هویتی در پرونده دائم و خلاصه فعالیت‌های یک‌ساله بنگاه و هرآنچه که در طی سال جاری در بنگاه واقع می‌شود در پرونده جاری بایگانی می‌گردد. برنامه‌بودجه سالانه، مصوبات هیئت مدیره، قراردادهای سال جاری، گزارش حسابرس مستقل، نامه مدیریت، تکالیف مجمع گذشته، نتایج نظارت‌های ستادی، طرف‌های معامله، مصوبات کمیته‌های هیئت مدیره از جمله محتویات مهم پرونده جاری است. پرونده دائمی بنگاه سالی یک‌بار بروز رسانی می‌شود و اسناد و مدارکی از پرونده جاری به پرونده دائم منتقل می‌گردد. در تشکیل پرونده دائمی اگر سوابق گذشته موجود نباشد، نرم‌افزارهای مالی بنگاه مورد بررسی و بازبینی قرار می‌گیرد و سرفصل‌های مالی مورد شناسایی قرار می‌گیرد. مقدار خرید مواد، موجودی کالا، محل خرید کالا، فروشندگان مواد، میزان فروش و درآمد بنگاه، خریداران عمده کالا، بدهکاران، بستانکاران، میزان مطالبات جاری، مطالبات راكد شده، وام‌های بلندمدت، تعهدات جاری، میزان سرمایه، سود انباشته، حقوق صاحبان سهام، از جمله سرفصل‌های مالی است که مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد. مطالعه صورت‌های مالی سه سال گذشته، مقایسه سرفصل‌های مندرج در صورت‌های مالی سه سال گذشته، مطالعه گزارش حسابرس مالی و بازرس قانونی در سه سال گذشته، بررسی

نسبت‌های مالی بنگاه، تکمیل‌کننده شناخت وضعیت مالی بنگاه است. اگر نسبت‌ها نزولی باشد وضعیت مالی بنگاه بد بوده و عملکرد بنگاه منفی شده و دارای ریسک و آسیب است. اگر نسبت‌ها بهبودیافته باشد عملکرد بنگاه مثبت بوده و بنگاه دارای نقاط قوت و فرصت پیش رو است. بررسی نسبت‌های مالی، وضعیت مالی و عملیاتی بنگاه را نشان می‌دهد. گام دیگر برای شناخت بنگاه اقتصادی مطالعه و بررسی ساختار سازمانی بنگاه است. در مطالعه ساختار و سازمان واحدهای اصلی مشخص می‌شود. زیرمجموعه‌های مدیرعاملی بنگاه، واحدهای اصلی هستند. بعد از مطالعه ساختار سازمانی، مأموریت‌های بنگاه را شناسایی می‌کنیم و سپس فرایندها و فعالیت‌هایی که منجر به اجرای مأموریت می‌شود بررسی و مورد شناسایی قرار می‌گیرد. مرحله دیگر شناخت بنگاه اقتصادی مصاحبه با افراد مؤثر است. مصاحبه با افراد مؤثر که وظایف مهم به عهده داشته یا دارند موجب می‌شود اطلاعات نانوشته و پنهان بنگاه شناسایی گردد و شناخت از بنگاه افزایش یابد. مصاحبه با مدیران سابق، ناظرین گذشته، مدیران و معاونین حال و گذشته، کارکنان ناراضی بنگاه در شناخت و شناسایی گلوگاه‌های فساد خیز و منحرف و نقاط آسیب‌پذیر و حساس بسیار مؤثر است. صحبت و پرس و جواز اشخاص فوق منجر به شناسایی ریسک، آسیب، ضعف و تهدیدات بنگاه می‌شود. یک راه دیگری شناسایی آسیب‌ها و ضعف‌های بنگاه مطالعه پرونده‌های حقوقی بنگاه اعم از جاری و منتهی شده است. پرونده‌های حقوقی پرونده‌های شکست است که منجر به پرونده‌ای برای احقاق حق می‌شود. مطالعه این پرونده‌ها به شناسایی آسیب‌ها و ضعف‌ها بنگاه کمک می‌کند.

۲- گام دوم در شناسایی و پیشگیری از ریسک‌ها در بنگاه اقتصادی تشخیص سطح اهمیت آنها است. سطح اهمیت در نظارت سطحی ست که در انتخاب تصمیم‌گیری ذینفعان تأثیر می‌گذارد. البته هر بنگاه سطح کمی مختص خود دارد. ماتریسی وجود دارد که بر اساس درآمد، دارائی، بدهی، سرمایه، اعداد با اهمیت مشخص شده است یعنی برای هر سطح از دارایی سطح کمی محاسبه شده است، مثلاً سطح اهمیت موجودی کالا یک عدد می‌شود و سطح اهمیت حساب‌های دریافتی عدد مشخص دیگر است. حساب‌برسان داخلی و حساب‌برسان مستقل ماتریس اهمیت را محاسبه می‌کنند. اگر موضوعات به مبلغ برسد و به سطح اهمیت برسد در گزارش‌ها بند می‌شود و نظر ذینفعان به آن جلب می‌شود. نکته دیگر سطح ریالی فعالیت‌ها است. هرچقدر فعالیت یا رویداد ارزش مالی بیشتری داشته باشد اهمیت بالاتری دارد. در تشخیص سطح اهمیت

فعالیت‌ها از مدیران اجرایی بنگاه بایست کمک گرفت و نظرات آنها اخذ و ملاحظه شود. روش دیگر تشخیص سطح اهمیت توجه به نصاب معاملات است. نصاب معاملات دولتی هر ساله توسط هیئت‌وزیران تهیه و ابلاغ می‌شود. انجام معاملات جزء، متوسط و عمده دارای شرایط خاصی می‌باشند. هرچه از معاملات جزء به سمت معاملات کلان حرکت شود مبالغ بیشتر شده و سطح اهمیت آن بالاتر می‌رود. معاملات کلان دارای تشریفات قانونی بوده که بایست توسط بنگاه رعایت گردد. مبلغی که در سرفصل‌های مالی درج می‌شود تابع نصاب معاملات است هرچه اعداد بیشتر شود اهمیت رویدادهای مالی افزایش می‌یابد لذا هم در اجرا و هم در بررسی بایست مورد توجه و دقت بیشتر قرار گیرد.

۳- گام سوم جهت شناسایی و پیشگیری از وقوع ریسک در بنگاه اقتصادی توسط ناظرین سازمانی ختشی‌سازی، مهار و برطرف نمودن ریسک‌ها و آسیب‌های شناسایی شده از طریق اطلاع‌رسانی به مقامات مجاز است. اطلاع‌رسانی حاوی گزارش ضعف و آسیب شناسایی شده و ارائه راهکاری که آنها را برطرف نماید است. ناظرین سازمانی بازوی نظارتی مدیران عالی محسوب می‌شوند و نمی‌توانند وارد فعالیت اجرایی بشوند زیرا نه توانش را دارند و نه جزء وظایفشان است. ناظرین سازمانی به‌عنوان مشاور مدیریت، پیگیری می‌کنند که از تقلب یا اشتباه کشف شده جلوگیری شود و از تکرار مجددش پیشگیری شود با این مفهوم ختشی‌سازی ریسک‌ها زمینه‌ساز پیشگیری از ریسک‌های آتی می‌شود.

۴- گام چهارم در شناسایی و پیشگیری از وقوع ریسک در بنگاه اقتصادی اقدامات پیشگیرانه است. پیشگیری مفهومی است که مانع از بروز اتفاق منفی می‌شود از ضرر و زیان جلوگیری می‌کند. پیشگیری الزاماً برای جلوگیری از اتفاق بد نیست بلکه پیشگیری فرایندی است که مانع از بروز اتفاقات بد می‌شود. برای پیشگیری بایست به آموزش‌های عمومی و تخصصی توجه نمود آموزش موجب شناسایی مشکلات و آسیب‌ها می‌شود و در پیشگیری از بروز آنها مؤثر است. مدیران اجرایی و مدیران عامل باید به مسائل مالی آشنا باشند تا تخلفی صورت نگیرد و مدیر مانع از تخلفات مالی شود. ناظرین سازمانی باید با موضوعات و سرفصل‌های مالی، صورت‌های مالی اساسی و گزارش‌های حسابرسی آشنا شوند. آگاه‌سازی کارکنان نیز موجب پیشگیری می‌شود. آگاه‌سازی از طریق پنخس فیلم، کلیپ، پوستر، برگزاری جلسات، مراسم‌ها و توجیه جمعی کارکنان

مانع از بروز شکست و آسیب می‌شود، به آگاه‌سازی بایست توجه ویژه نمود. برگزاری کلاس‌های آموزشی منظم و توجیه نظارتی کارکنان موجب پیشگیری شده و سبب می‌شود کارکنان به سمت تخلف و اشتباه نروند و اگر دچار مشکلی شوند زود به مسیر درست برگردند. برای پیشگیری از وقوع تخلف و اشتباه باید به نیروی انسانی توجه ویژه کرد. کار را باید به اهلش سپرد. شخصی که کار اجرایی را قبول می‌کند برای اینکه دچار مشکل و آسیب نشود باید شرایط احراز آن کار را داشته باشد. اگر چینش و سازمان‌دهی کارکنان درست انجام شود از بسیاری از مشکلات و آسیب‌ها پیشگیری می‌شود. اثربخش‌ترین روش پیشگیری انتخاب و انتصاب یک فرد واجد شرایط در یک پست یا شغل مشخص است. ارزیابی عملکرد کارکنان و مدیران در حین خدمت و در فاصله زمانی مناسب (سه سال) به پیشگیری کمک می‌کند. برای پیشگیری، نظارت باید بیشتر شود و ناظرین بایست به فرایندهای اجرایی وارد شوند و آنها را ارزیابی نمایند. وجود مستمر ناظرین در فرایندهای اجرایی سبب پیشگیری می‌شود. نظارت مدیران اجرایی بر افراد خود نیز موجب پیشگیری می‌شود. مدیران اجرایی ضامن اجرای صحیح فرایندها هستند، وقتی مدیر اجرایی ناظر و کنترل‌گر می‌شود، کارکنان تخلف نمی‌کنند و ضعف و کاستی در کار واقع نمی‌شود. اقدامات کنترلی جزء وظایف مدیران اجرایی است قبل از ورود ناظرین سازمانی، مدیران اجرایی باید نظارت کنند تا ریسک‌ها، آسیب‌ها و تخلفات کمتر گردد. تحلیل رویدادهای گذشته موجب پیشگیری می‌شود. شکست‌های گذشته بررسی می‌گردد، تقلب و اشتباهات گذشته بنگاه تحلیل می‌شود علل و دلایل تقلب و اشتباه مشخص می‌گردد و رویدادهای جدید مالی با آنها مقایسه می‌گردد اگر علل و دلایل تقلب و اشتباه مشهود بود از ادامه رویداد جلوگیری می‌شود تا پیشگیری از آن حاصل گردد. پس پیشگیری هم بر اساس کنترل فرایندهای داخلی و هم بر اساس تحلیل رویدادهای گذشته واقع می‌شود.

۵- گام پنجم جهت شناسایی و پیشگیری از وقوع ریسک در بنگاه اقتصادی توسط ناظرین سازمانی کشف ریسک است. وقتی شناخت جامع از بنگاه حاصل شد و بررسی‌های لازم صورت گرفت کشف اشتباه، تقلب و کشف ریسک صورت می‌گیرد. کشف ریسک در طول زمان و تدریجی صورت می‌گیرد و دفعتهاً حاصل نمی‌شود. از جزییات کارها وقتی به سمت کلیات حرکت کنیم اشتباه و تقلب مشخص می‌گردد. کشف اشتباه و تقلب باید دقیق و کامل باشد: چه کسی؟ چرا؟ چگونه؟ چه وقت؟ کجا؟

و چطور؟ از ارکان کشف ریسک هستند. گام دیگر کشف ریسک ارزیابی و آزمودن است. آزمون رعایت و آزمون اثربخشی موجب کشف ریسک می‌شود، آیا قوانین و مقررات، آیین‌نامه و دستورالعمل‌ها رعایت می‌شود؟ آیا گزارش‌های مالی از اطمینان کافی برخوردار است؟ آیا بهره‌برداران گزارش‌های مالی اطمینان لازم از سلامت گزارش‌ها پیدا کرده‌اند؟ ناظرین سازمانی بایست با قوانین، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، رویه‌ها، فرایندها و روش‌ها آشنا باشند و در طی یک دوره مالی آنها را بازبینی و مطالعه نمایند. در مطالعه و بازبینی فرایندها و چرخه‌های عملیاتی با اهمیت با قوانین، مقررات، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، رویه و روش‌های ابلاغی مورد آزمون قرار می‌گیرد و مشخص می‌گردد چه قسمتی از فرایند یا چرخه عملیاتی، قوانین و مقررات آن رعایت نشده و کجا تخلف واقع شده است یک روش مهم برای کشف ریسک بهره‌گیری از کارکنان بر حسب وظایف قانونی آنها است. مصاحبه با مدیران اجرایی، کارشناسان خبره در بخش‌های مختلف بنگاه اقتصادی و افرادی که به‌نوعی از بنگاه ناراضی یا شاکی هستند باعث کشف ریسک و کاستی‌ها می‌گردد. این افراد وقتی مورد سؤال واقع شوند ایرادات و اشکالات چرخه‌های فعالیت و فرایندهای اجرایی عملیات را توضیح می‌دهند، منتقدین به عملیات بنگاه نقاط ضعف، ریسک‌ها و اشکالات را آشکار می‌سازند، اگر این اشکالات هم تکرارپذیر شده بود و برای دفعات متعدد واقع شده بود به وجود ضعف و آسیب در فرایندهای اجرایی کار پی می‌بریم. تکالیف مجمع که به بنگاه ابلاغ شده است بایست توسط ناظرین سازمانی پیگیری شوند و ادعای هیئت مدیره مبنی بر اجرای بندهای ابلاغی بایست راست آزمایی و آزمون شوند. گزارش عملکرد هیئت مدیره به مجمع عمومی سالانه بایست توسط ناظرین سازمانی بازبینی، مطالعه، پیگیری، راست آزمایی و آزمون گردد تا اطمینان کافی از گزارش حاصل گردد. ناظرین بایست اعلام نمایند آیا گزارش صحت دارد؟ آیا اطمینان به آن وجود دارد؟ نقش‌های نظارتی ناظرین سازمانی به کشف ریسک‌ها و آسیب‌های بنگاه کمک می‌نماید.

۷ - پیشنهادهایی برای تحقیقات آینده

در راستای موضوع این تحقیق، موضوعات زیر برای تحقیقات آتی پیشنهاد می‌شود:

(۱) جهت شناسایی و پیشگیری از وقوع ریسک در بنگاه‌های اقتصادی همکاری و هم‌افزایی واحدهای نظارتی مستقر در بنگاه تأثیر قابل توجه دارد استفاده از ظرفیت‌های تخصصی

و اشتراک‌گذاری مواردی که برای سایر ناظرین کارایی دارد سبب ارتقاء پیشگیری از ریسک می‌شود. تشکیل کمیته عالی نظارت سازمانی شامل تمام عوامل نظارتی مستقر در بنگاه اقتصادی و برگزاری جلسات منظم و مداوم فی‌مابین موجب افزایش کارایی و اثربخشی ناظرین سازمانی می‌گردد.

(۲) حضور ناظرین سازمانی در سطوح تصمیمات راهبردی (بدون حق رأی) شامل حضور در جلسات هیئت مدیره، حضور در کمیسیون معاملات عمده و حضور در مجامع عمومی و فوق‌العاده بنگاه اقتصادی موجب افزایش اشراف اطلاعاتی شده و به شناخت جامع از بنگاه منجر می‌گردد. شناخت جامع از بنگاه باعث کشف ریسک، خنثی‌سازی و مهار ریسک شده و نهایتاً سبب پیشگیری از وقوع ریسک می‌گردد. بررسی جامع و کامل موارد فوق به پژوهشگران آینده پیشنهاد می‌گردد.

References:

- Anselm Strauss, Juliet Corbin. (2021). translated by Ibrahim Afshar: Basics of Qualitative Research; Techniques and stages of production of grounded theory; Ney Publishing, 2011. (9th edition: Tehran, 2021)
- Bani Mahd Bahman, Arabi Mahdi, Hasanpour Shiva. (2022) Experimental and Methodological Researches in Accounting, Tehran, Terme Publications.
- Bulletin News website, news code 766049, protection and a problem called indifference, March 6, 2022.
- Embrechts, C. L., Al Aziz, R., Palit, T., & Bari, A. M. (2021). Analyzing supply chain risk factors in the small and medium enterprises under fuzzy environment: Implications towards sustainability for emerging economies. Sustainable Technology and Entrepreneurship, 2(1), 100032.
- Gurbanovand, Hossam & Savji, Ava. (2019). Investigating the relationship between risk-taking behavior, profit quality and financial performance of banks admitted to the Tehran Stock Exchange, Development and Transformation Management Journal, No. 9.
- Hemati, Davoud & Talebani, Nastaran. (2022). Identification of financial risk management model indicators of the Internet supply chain, 9th International Conference on Financial Management, Trade, Bank, Economy and Accounting.
- Islampour, A & Darabi R(2018). Localization of systematic risk assessment models based on financial and non-financial variables, Journal of Financial Engineering and Securities Management, 10(41).

- Jalali Mohammad, Ali Asgari Renani Ismail. (2014). Examining the position of the institution of protection of organizations and institutions in Iran's administrative law system from the perspective of supervision and control, Master's thesis, Islamic Azad University, Tehran Branch.
- Kafili, Fatemeh; Dabbagh Rahim & Moulaie Habib. (2019). financial crisis and systematic risk, 7th International Conference on Accounting, Management and Innovation in Business
- Majidi, Moussa & Asadi, Asghar. (2014). The effect of audit quality on conservatism, agency cost and capital cost, the fourth international conference on accounting and management and the first conference on entrepreneurship and open innovation, Tehran.
- Mehrabi, A., Khanifar, H., Amiri, A., Zarei Matin, H., & Ghandaghi, G. R. (2011). An Introduction to the Methodology of Grounded Theory for Islamic Research(Presentation of a Sample). *Organizational Culture Management*, 9(23), 5-30.
- Michael Zur Muhlen, I., Di Ciccio, C., Reijers, H. A., Rinderle-Ma, S., Bandara, W., Burattin, A., ... & Zerbato, F. (2022). The biggest business process management problems to solve before we die. *Computers in Industry*, 146, 103837.
- Mousavi Haghighi, M. H., & Khalifeh, M. (2015). Simulating the effect of financial leverage model on company value via system dynamics approach (Case study: National Iranian copper industries company). *Journal of Asset Management and Financing*, 3(3), 83-104.
- Rai Reza, Saeedi Ali. (2018). *Fundamentals of Financial Engineering and Risk Management*, Tehran: Samit Publications.
- Roy, A.K., (2018), "Risk Based Internal Audit-Need for Such Approach in Banking Sector for Implementation of Basel li Accord: Bangladesh Perspective". *The Bangladesh Accountant*, July-September Watts.
- Trotman, Andrew J., (2022), "Internal audit quality: a multi-stakeholder analsis", phd thesis, Bond University, Australia
- Wan, J., & Yu, B. (2023). Early warning of enterprise financial risk based on improved BP neural network model in low-carbon economy. *Frontiers in Energy Research*, 10, 1087526.
- Zeraatgar Borani, O., (2014). paying attention to the quality of work life is a way to improve the organizational commitment of employees, working life is a way to improve the organizational commitment of employees, *International Conference on Management, Culture and Economic Development*, Mashhad. <https://civilica.com/doc/427174>

COPYRIGHTS

© 2023 by the authors. Licensee Advances in Finance and Investment Journal. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

